

22.10.10

LAUSUNTO LAKIASIAINVALIOKUNNALLE

Kansallisen ihmiskaupparaportoin Kertomus 2010 – Ihmiskauppa ja siihen liittyvät ilmiö sekä ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutuminen Suomessa

Ihmisoikeusliitto ry pitää Kansallisen ihmiskaupparaportoin kertomusta kattavana kuvauksena ihmiskauppaan liittyvästä kansallisesta, kansainvälisestä ja eurooppaoikeudellisesta sääntelystä sekä itse ilmiöstä Suomessa. Kertomuksessa esitetyt suositukset vaikuttavat oikeasuuntaisilta. Ihmisoikeusliitto kommentoi teemaa tarkemmin vain kahdesta näkökulmasta; ensinnäkin pyrimme hahmottamaan julkisen vallan velvollisuutta ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja toisaalta kommentoimme yhtä rajattua ilmiön muotoa, nimittäin pakkoavioliittoa, jota raportissa ei juurikaan käsitellä.

1. Julkisen vallan velvollisuus ulottuu ihmisoikeuksien turvaamiseksi paitsi lainsäädäntöön myös hallinnon ja tuomiovallan alueille.

Ihmisoikeuskontekstissa ihmiskaupasta puhutaan usein nykyaikaisen orjuuden muotona ja ilmiönä kyse on vakavasta ja laajasta ihmisoikeusongelmasta. Ilmiöön tulee suhtautua erittäin vakavasti, vaikeivät kaikki yksittäistapaukset olekaan törkeitä (esim. jos uhri on vapaaehtoisesti hakeutunut/suostunut tiettyyn työhön, eikä häneen kohdistu väkivaltaa tai törkeää riistoa).

Ihmiskaupassa ihmisoikeusloukkaukseen syyllistyvät ennen kaikkea yksityiset toimijat: yritykset ja yksittäiset ihmiset. Ihmisoikeussopimukseen ja nimenomaisesti ihmiskaupaa käsitteleviin sopimukseen liittyneet valtiot ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että lainsäädäntö ja sen toimeenpano vastaavat velvoitteita. Nimenomaisten ihmiskaupaa koskevien säännösten lisäksi YK:n jäsenvaltiolla on yleinen velvollisuus edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Suomessa yleiseen turvaamistehtävään on sitouduttu myös perustuslaissa, jonka 22 §:n mukaan ”Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen”.

Turvaamisvelvollisuus edellyttää julkiselta vallalta aktiivisia toimia niin lainsäädännön, hallinnon kuin tuomiovallankin alueilla. Turvaamisvelvollisuus koskee perusoikeuksien toteutumista paitsi julkisen vallan ja yksityisten välisissä myös yksityisten keskinäisissä suhteissa (HE 390/1993 vp, s. 75). Tämä saattaa edellyttää yksityisten välisissä suhteissa vaikuttavaa lainsäädäntöä.

Edellä sanotusta seuraa esimerkiksi kysymys siitä, kuinka tehokkaasti yritystoimintaa ja työsuhteita koskeva lainsäädäntö Suomessa ehkäisee mahdollisuutta käyttää ihmiskaupan uhreja työntekijöinä? Kuinka hyvin hallinnossa toimivat virkamiehet ovat kykeneviä ottamaan huomioon ihmiskauppaan liittyvät ongelmat? Onko paikallistason poliisilla, joka vastaanottaa turvapaikkahakemuksen, riittävästi osaamista ihmiskauppakysymyksissä haastattelua suorittaessaan? Onko hallinnollinen ohjeistus ja koulutus järjestetty tehokkaalla tavalla? Onko ihmiskaupan estämiseksi varattu riittävästi resursseja?

2. Pakkoavioliittoja esiintyy jossain määrin myös Suomessa

Pakkoavioliitot saattavat täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön, kuten kertomuksessa todetaan. Ihmisoikeusliiton selvityksissä ja toiminnassa¹ on tullut esiin, että pakkoavioliittoja, kuten myös moniavioisuutta, esiintyy jossain määrin myös Suomessa. Rajan vetäminen järjestetyn avioliiton ja pakkoavioliiton välillä ei useinkaan ole helppoa, sillä monissa maissa nuoret eivät ylipäättään ole vapaita tekemään avioitumista koskevia päätöksiä itsenäisesti. Osittain tästä syystä pakkoavioliittojen määrän arviointi on vaikeaa.²

Pakkoavioliitto loukkaa muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattua oikeutta avioliittoon (artikla 12), oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta (artikla 8) ja mahdollisesti myös kidutuksen kieltoa (artikla 3).

Pakkoavioliittojen kriminalisoinnin ohella on olennaista, että niiden ennaltaehkäisemiseksi toimitaan tehokkaasti ja pakkoavioliiton uhreja autetaan. Julkisen vallan tulee huolehtia siitä, että joko osana ihmiskaupan uhreille kehitettäviä toimintoja tai niistä erillisenä asiana kiinnitetään huomiota myös tähän ihmisoikeusloukkaukseen.

Kristiina Kouros
Pääsihteeri, Ihmisoikeusliitto ry

¹ Selvitys Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön vuodelta 2006, Selvitys kotimaihinsa väliaikaisesti kasvatettaviksi lähetettävistä maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista vuodelta 2010, sekä RAY:n rahoittamat Kitke! työ kunniaan liittyvien konfliktien ehkäisemiseksi ja KokoNainen –työ tyttöjen ympärileikkausten ennaltaehkäisemiseksi.

² Isossa-Britanniassa raportoidaan virallisissa lähteissä noin 300 vahvistettua tapausta vuodessa, määrän arvioidaan kuitenkin oleva suurempi johtuen siitä, etteivät kaikki tapaukset tule ilmi. Joint Home Office and Foreign & Commonwealth Office Consultation on Forced Marriage, December 2005.